

ПРИМЕРАК ЗА УЧЕНИКА

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ
ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

ЗАВРШНИ ИСПИТ НА КРАЈУ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

ТЕСТ

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ОБРАЗАЦ

ИМЕ, ИМЕ ЈЕДНОГ РОДИТЕЉА/ДРУГОГ ЗАКОНСКОГ ЗАСТУПНИКА, ПРЕЗИМЕ УЧЕНИКА

ИДЕНТИФИКАЦИОНИ БРОЈ УЧЕНИКА

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ОСНОВНА ШКОЛА _____
МЕСТО _____
ОПШТИНА _____

ПОТПИС ДЕЖУРНОГ НАСТАВНИКА

Резултати се могу погледати на порталу **Моја средња школа**: <https://mojasrednjaskola.gov.rs> уносом јединственог идентификационог броја ученика (десетоцифрена шифра ученика). Ради преузимања скенираног теста у пдф формату, у делу где су доступни резултати завршног испита, неопходно је унети јединствену шифру теста.

Јединствена шифра теста:

Уколико родитељ / други законски заступник има налог на порталу **Мој есДневник** или има налог на **Порталу за електронску идентификацију eID.gov.rs**, којим приступа порталу **Мој есДневник**, тада, осим увида у резултате завршног испита, на порталу **Моја средња школа** може искористити и неку од следећих електронских услуга: подношење приговора на резултате завршног испита, подношење електронске листе жеља и подношење електронске пријаве за упис у средњу школу.

УПУТСТВО ЗА РАД

- Тест садржи **20** задатака, које треба решити за **120** минута.
- Пиши читко, ћириличким словима, водећи рачуна да твоји одговори буду разумљиви, али и граматички и правописно исправни.
- Када решаваш задатке у којима се од тебе очекује да нешто допишеш, увек користи пуне називе; скраћенице нису дозвољене (нпр. треба писати *именица*, а не *им.*, или *локалитив*, а не *лок.* и слично).
- Попуни тест **плавом хемијском оловком** (током рада можеш да користиш графитну оловку и гумицу).
- Одговор који је написан само графитном, црном хемијском или „пиши-бриши“ оловком неће бити признат.
- У задацима са понуђеним одговорима неће бити признати преправљани одговори.
- У задацима са понуђеним одговорима у којима је само један одговор тачан, добијаш 0 бодова ако поред тачног одговора означиш и неки нетачан.
- Немој ништа уписивати на QR кодове () који се налазе на свакој страни теста.
- Обрати пажњу на то да се задаци разликују по начину на који треба да даш одговор.

У неким задацима изабраћеш тачан одговор тако што ћеш обојити одговарајући кружић. У задацима у којима постоји више тачних одговора потребно је обојити више кружића. Води рачуна о томе да кружић мора бити обојен, јер ће само тако одговор бити признат.

ПРИМЕР ОБОЈЕНИХ КРУЖИЋА	
У задатку са једним тачним одговором	
Који је главни град Републике Србије? Обој кружић испред тачног одговора.	☐ Нови Сад ☒ Београд ☐ Ниш ☐ Крушевац
У задатку са више тачних одговора	
Обој кружиће испред израза чији је збир 5.	☒ 2 + 3 ☐ 1 + 2 ☒ 4 + 1 ☐ 2 + 4 ☐ 3 + 5

- Ако завршиш раније, предај тест и тихо изађи.

Желимо ти много успеха на испиту!

ТЕСТ СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Прочитај текст *Јерина – груја српска деспотица*, а затим одговори на захтеве.

После изненадне смрти деспота Стефана Лазаревића, јула 1427, владарско жезло у Србији узео је његов оглашени наследник Ђурађ Бранковић. Ђурађ је наставио политику свог ујака, па је, по угледу на њега, одмах ступио у везу с Угрима. Примео је вазалство у односу на угарску круну, а краљ Жигмунд (Сигисмунд) увео је Ђурађа у ред угарских барона и признао га као владара Србије. Две године, тј. до лета 1429, српски владар се потписивао скромно: *Господин Србљем*. Те године је од византијског цара Јована Осмог Палеолога добио, као и ујак му, титулу деспота. После прве деспотице, Стефанове Јелене, Ђурађева Јерина постала је друга српска деспотица.

Почетком 1428. године, Ђурађ је постао и турски вазал, помиливши се са султаном Муратом Другим. Ђурађу није сметало да буде вазал трију различитих суверена (Византији само номинално), како би обезбедио мир у својој земљи. Међутим, 1428, одмах након примања турског вазалства, морао је вратити Београд Угрима, пошто је он дат Стефану само на уживање. Тако су Ђурађ и Јерина остали без престонице. Одлучили су да подигну нову, у Смедереву. У рекордном року, од пролећа 1428. до 1430. године, смедеревски *водени њаг* био је подигнут. Градитељ Смедерева је, по свој прилици, био Георгије Кантакузин, Јеринин брат. За тако кратко време, мада се и касније град дограђивао, подигнути су бедеми с моћним кулама, али и више других зграда, као и двор Ђурађа и Јерине.

То је подразумевало да је, практично, цела Србија била мобилисана, изведена на *армисавање* (кулук). Томе у прилог говори и предање, присутно у целом дунавском приобаљу, да су из мајдана камена код града Рама на Дунаву (место између Пожаревца и Великог Градишта), као и нешто ниже, према Голупцу, велики комади камена, *белој* и *зеленца*, вучени непрегледном колоном волујских кола, док су нешто мањи комади до Смедерева стизали из руке у руку. Био је човек до човека, тврди се. Уведена је чврста дисциплина, како би се посао што пре окончао. То је подразумевало честе интервенције српских војних чета. Како су српски витезови имали разумевања за тешку муку себара, обично су бивали толерантни. У таквим случајевима, на „најугроженијим местима“, Ђурађ је наређивао грчким војницима, којих је у Србији било јер су овамо долазили склањајући се од Турака, да заведе ред и утерују дисциплину. За тешко аргатовање и шиканирање народ није кривио јединог који је могао бити одговоран, Ђурађа, већ је сва кривица бачена на Јерину и њене Грке. Врло брзо сав народ прозвао је српску деспотицу – проклета Јерина.

Народ у Србији тога доба, а и вековима касније, био је неправедно престрог према деспотици. У песмама о „проклетој Јерини“ за све што га је снашло, па и за коначну пропаст, оптуживао је управо њу. Њена улога у убрзаној градњи Смедерева била је никаква или скоро никаква. Њој је чак приписивана градња и других средњовековних градова, коју је, тобож, она „наређивала“, иако су ти градови грађени у сасвим другом, ранијем или каснијем периоду. Узгред, поменути град Рам највероватније јесте зидан у исто време кад и Смедерево. Било је то некадашње римско утврђење, постављено на стратешки веома важном месту, значајнијем од постојећег Голупца (који је још низводније), па је природно што је деспот хтео да га обнови и уврсти у свој одбрамбени систем. [...]

Поред свих других особина, деспотица Јерина је била једна одмерена, разложна и енергична жена. Врло рано је почела да утиче на мужа и била му је први саветодавац. Наравно, била је тактична и мудра, али и одлучна. Утичући на мужа, у државне послове Србије, која се налазила на ветрометини европских збивања, улазила је постепено, а како су прилике налагале, све више је постајала одлучујући чинилац у доношењу важних, често судбоносних, одлука. Када је, на пример, деспот био одсутан неколико месеци (од фебруара месеца 1435. боравио је у Угарској, као гост краља Сигисмунда), све важне одлуке доносила је Јерина.

Свакако да је то било уз саветовање са истакнутим српским и грчким великашима. Имајући у виду српски менталитет и изражену подозривост српског племства, Јерини није било тешко да се ослања на грчки елемент. У првом реду био је то њен брат Тома, способан државник, али и веома похлепан на новац и разне драгоцене дарове, које је очекивао како би обавио неки посао. Из тог и сличних разлога, српски великаши, посебно они на двору, нису волели Јерину, а посебно Грке око ње, који су њеном заслугом заузимали високе, неки и највише положаје у држави. Негодовали су, с потпуним правом, па је и ауторитет српског деспота полако опадао. Не сме се заборавити да је Ђурађ већ био у годинама и, као такав, веома попустљив према младој Јерини, која је од њега била двоструко млађа.

1. Ко је био наследник деспота Стефана Лазаревића?

Обој кружић испред тачног одговора.

- ☐ Ђурађ Бранковић ☐ краљ Жигмунд (Сигисмунд) ☐ цар Јован Осми Палеолог ☐ султан Мурат Други

2. Обој **кружиће** испред одговарајућих тумачења текста *Јерина – друџа српска деспотица*.

- ☐ Успех Ђурађа Бранковића јесте у томе што је ослободио Србију дотадашњег ропског положаја, захваљујући сарадњи с Угрима.
- ☐ Да би се осигурала безбедност Смедерева, у Србији је мобилисан велики број мушкараца који су, у форми војних чета, често интервенисали на том подручју.
- ☐ Ђурађ Бранковић је поставио стране војнике да заводе дисциплину јер је увидео да српски војници исказују превише саосећања према себрима.
- ☐ За то што су их грчки војници малтретирали, народ је окривио деспотицу Јерину, јер је сматрао да је она, као Гркиња, дала својим сународницима велику моћ.
- ☐ Аутор текста је пристрасан – подржава изразито негативан однос народа према Јерини, јер су Срби поднели тешке муке током зидања Смедерева.
- ☐ Постоји несагласност између тога како је деспотица Јерина приказана у српској усменој традицији и како о њој говоре историјске чињенице.

3. У следећој реченици обој кружић испод **придева**.

Из тог разлога српски великаши нису волели Јерину.

- ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

4. Одреди **службу (функцију)** подвученог дела реченице.

Градитељ Смедерева био је Георгије Кантакузин, Јеринин брат.

Обој кружић испред тачног одговора.

- ☐ неправи објекат ☐ прави објекат ☐ атрибут ☐ апозиција

5. Обој **кружиће** испред **два синонима** подвучене речи у реченици.

Јерина је била мудра и одлучна.

- ☐ разумна
- ☐ брижна
- ☐ непоколебљива
- ☐ вредна
- ☐ чврста

6. Одреди **падеж, род и број** подвучене именице.

Одмах након примања турског вазалства морао је вратити Београд Угрима.

Падеж : _____

Род: _____

Број: _____

7. Одреди **врсту** подвучене **синтагме** у реченици.

Врло рано је почела да утиче на мужа и била му је први саветодавац.

Обој кружић испред тачног одговора.

- ☐ именичка ☐ придевска ☐ прилошка ☐ глаголска

8. У наведеној реченици употребљена је именица која у свом основном облику гласи *залазак*, а у реченици се јавља у облику *заласци*. Упореди та два облика и напиши које су **гласовне промене** извршене у подвученој речи.

Најлепши заласци сунца могу се посматрати са Рамске тврђаве.

9. Одреди **врсту** подвучене **зависне реченице** у наведеном примеру.

Ђурађ је морао вратити Београд Угрима, пошто је град дат Стефану само на уживање.

Одговор: _____

10. Прочитај одломак из аутобиографије Николе Тесле *Моји изуми*. Обрати пажњу на **значење** подвучене **речи**.

Када би ми неко рекао неку реч, појавила би се жива слика предмета који је та реч означавала и понекад нисам могао јасно да разликујем да ли је то што сам видео стварно или није. То је у мени стварало неку нелагодност и изазивало неспокојство.

Обој кружић испред значења речи **неспокојство**.

- ☐ страх
- ☐ несигурност
- ☐ збуњеност
- ☐ узнемиреност
- ☐ радозналост

11. Обој кружић испред **назива дијалекта** на који се односи наведени опис.

Припада групи млађих дијалеката. Има четири акцента и екавски изговор. Ушао је у основицу српског књижевног језика.

☐ источнохерцеговачки дијалекат	☐ косовско-ресавски дијалекат
☐ призренско-тимочки дијалекат	☐ шумадијско-војвођански дијалекат

12. Обој кружић испред реченице која је написана у складу са правописним правилом о писању **великог слова**.

- ☐ Недалеко од Бора, града у подножју планине Црни Врх, налази се Борско Језеро.
- ☐ Недалеко од Бора, града у подножју планине Црни врх, налази се Борско језеро.
- ☐ Недалеко од Бора, града у подножју планине Црни Врх, налази се Борско језеро.
- ☐ Недалеко од Бора, града у подножју планине Црни врх, налази се Борско Језеро.

13. Обој кружић испред реченице у којој је **број** правилно написан.

- ☐ На стадиону је тријес људи чекало почетак утакмице.
- ☐ Живео је близу мене у великој згради број дванест.
- ☐ Брод је превозио дваес путника на далека острва.
- ☐ Филм који смо јуче гледали трајао је шездесет минута.

14. Обој **кружиће** испред реченица у којима је **запета** употребљена у складу с правописним правилима.

- ☐ Ако завршите задатке раније можете ићи у биоскоп, школско двориште или парк.
- ☐ Извините, наставнице, што сам данас закаснио на час српског.
- ☐ Радовали смо се извођењу *Госпође министарке* чувене, Нушићеве комедије.
- ☐ Испред школе, окупили су се ученици, њихови родитељи али и радознали пролазници.
- ☐ За прилично кратко време, иако то нико није очекивао, завршили смо све задатке.

15. Обој кружић испред назива песме коју је написао Ђура Јакшић.

- ☐ *Светли ђрбови*
- ☐ *Домовина*
- ☐ *Отаџбина*
- ☐ *Плава ђробница*

16. Прочитај одломак из биографије *Жићије Ајгук Вељка Пећковића* коју је написао Вук Стефановић Караџић. Који облик казивања учаваш у тексту?

Вељко је био танка и висока струка, смеђе косе и врло мали' бркова, дугуљастих' суви' образа, широки' уста и подугачка, мало покучаста носа; и није му много више било од 30 година кад је погинуо. По срцу и по телесном јунаштву био је први не само у Србији, него се може слободно рећи и у цијелој Европи свога свуд ратнога времена.

Обој кружић испред тачног одговора.

- ☐ приповедање
- ☐ описивање
- ☐ дијалог
- ☐ монолог

17. Прочитај одломак из приповетке *Пилипенга* Симе Матавуља. Док читаш, обрати пажњу на главни мотив одломка.

Вјетар је сузбијао дим, те би се лице Пилипово намрштило, а промолили се крупни, жућкасти зуби под четкастим просиједим брковима. Кад би вјетар утолио, дим би уграбио прилику да се извуче, те се могаху разабрати: у једном углу кревет, испуњен сламом, али сав расклиман; у другом разбој и на њему неколико хаљина; према вратима кош и над њим нахерена полица са неколико комада посуђа; око огњишта још два-три лонца и толико треножних сточића. И то бјеше цијело покућанство!

У дворишту домаћица, Јела Пилипова, ситна жена, ружна, посматраше на позитку два бременца смрекових пањева, помијешаних са неколико ситних грабових цјепаница, што су њих двоје са великом муком за два дана насјекли и прикупили по забрежју, над селом. Вјетар је ландарао њеним зубуном и косом без повезаче, а она је намјештала пањеве, како ће товар изгледати већи.

У преградку гризао је Курјел, ситан, риђ, готово сијед магарац, танких ногу, сама кост и кожа. Над њим, на таванцу, бјеше сложен товар јечмене сламе, његова крма за цијелу зиму, а пред њим, на земљи, бјеше руковијет сламе, његов јутрењи оброк, који је он гризао лагано, готово сламку по сламку. Његов благи поглед био је управљен час на домаћицу час на пијевца и двије кокоши, што према њему чучаху, гледајући га жалостиво. Очевидно он их је жалио, особито веселу и лијелу Пиргу, те би радо с њима подијелио своју сламу, кад би то за њих храна била.

Обој кружић испред главног мотива наведеног одломка.

- ☐ пријатељство човека и животиња
- ☐ страх од временских непогода
- ☐ неразумевање између Пилипа и Јеле
- ☐ сиромаштво Пилиповог дома

18. Које **стилске фигуре** уочаваш у подвученим стиховима из песме *Оглука* Мирослава Антића?

Нема на свету две исте среде,
два иста уторка,
два иста петка.
Све нове љубави друкчије вреде.
Живи се сваки пут из почетка.
Живи се да се никад не пада.
Да будеш снажнији после олује.
И да се у твоме срцу већ сада
сто златних звезда унапред чује.

Обој **кружиће** испред тачних одговора.

- ☐ метафора ☐ хипербола ☐ градација ☐ контраст ☐ ономатопеја

19. Прочитај одломак из приповетке *Јелена, жена које нема* Иве Андрића, па одговори на захтев.

Неко је почео да говори о путовањима. Тај разговор је прихватило цело друштво. Говорили су сви, понекад и по двојица у исто време. Добро вино које су пили у малим, умереним гутљајима оживљавало је разговор.

– Волим да путујем! – рекао је одједном, неочекивано и тихо, један младић, али са осмехом у којем је било нешто од пригушеног кликтања и радосног поласка. Узбудио ме је тај младићки осмејак и подстакао да и ја кажем нешто о путовању, али у себи. То је био неговорени монолог који је, као река понорница, нечујно текао испод њихових гласних причања.

„А ко не воли? Разговарајте са женама и младићима, па ћете видети. Загледајте у дно душе старијим, смиреним људима, који не говоре о својим жељама, и наћи ћете исту страст, замрлу, без наде на остварење, али живу и трајну. Можда би се могло рећи да свако воли путовање, или бар мисао о њему, као свој други, лепши, живот. Али ја, кад кажем да волим да путујем, имам за то стваран и нарочит разлог. Јелена, која се тако ретко појављује, на путовањима је још понајчешће поред мене. Зато волим да путујем сам, и зато путујем често.”

Обој **кружиће** испред тачних тврдњи.

- ☐ Приповедач исказује јасан став о разговорима на путовањима као најбољем начину да се упознају тајне жеље сапутника.
- ☐ Приповедачев разлог за путовање огледа се у могућности сусрета у машти са женом за којом чезне.
- ☐ Унутрашњи монолог у одломку у функцији је карактеризације приповедачевог лика.
- ☐ Тема одломка је разговор младих и старих о путовању као бегу од стварности и свакодневних проблема.
- ☐ Мотив путовања уведен је како би се постигла динамичност приповедања и убрзао ток радње у одломку.

Народна епска песма *Бој на Салашу* припада тематском кругу песама о ослобођењу Србије. Прочитај уводни део песме па одговори на захтев у 20. задатку.

Вино пију три српске војводе
у богатој и поносној Мачви,
у лијепу селу Метковићу.
Прво бјеше српска војвода
Катић Јанко из села Рогаче
од Космаја, гн'језда соколова;
а друго је војвода Вујица
из Азање сниже Смедерева;
а треће је српска војвода
Чупић Стојан, Змају из Ноћаја;
с њима пије до двјеста Србина.
Ту Србина без коња не бјеше,
већ све Срби на коњма добријем.
А када се напојише вина,
поче им се Чупић туговати:
„Ах, мој брате, Јанко и Вујица,
тешко су ми Турци додијали,
јер сам, браћо, на крајини љутој,
украј Дрине, украј воде хладне,
пак ми Мачву из преваре краду,
не могу се с њима удесити.
а да ми се с њима удесити,
волио бих нег' цареву благо,
да ја видим чија јесте Мачва,
чија јесте, чија л' ће остати;
то бих сада, браћо, најволио.“
Истом Чупић у ријечи бјеше,
а стражарче долеће са страже,
вјерна слуга Јуришића Станка,
иза Батра, са села Салаша;
гологлаво бјеше, без обуће,
без обуће и без дуге пушке;
од шумскога трња одерано,
грознијем се сузам' упрљало.
Војводама када оно дође,
оно њима бога не назива,
већ овако њима проговара:
„Жље га сјели, три српске војводе
жље га сјели и вино попили!
Ви пијете и попијевате,
сиротиња у невољи цвили:
на Мачву вам Турци ударише,
седам хиљад' и триста Турака

и пред њима Мехмед капетане
од Зворника града бијелога,
бијела му брада до појаса.
Буљугбаша Јуришићу Станко
са својијех седамдесет друга,
хћаше јунак да узбије Турке,
и на Турке огањ оборише;
пуче пушак' од Јуришић Станка,
пуче пушак' седамдесет равно,
од Турака седам хиљад' пуче:
ми не знасмо један за другог,
ко л' погибе, ког' ли ухватише,
ко л' утече, који ли остаде,
нит' знадосмо куд се ћеде Станко.
Еле Турци Мачву прегазише,
поробише Совљак и Глоговац.
Ко је вама коње набавио,
ко је вама чоху порезао,
ко ли вам је поково оружје,
разма јадна сиротиња раја
пак с Турцима рају завадисте
и Турцима сада издадосте?
Што чините, да вас бог убије;
што чините, јер се не бијете,
не бијете, јал' се предајете?“
Кад то чуо Чупићу Стојане,
у руци му пуна чаша вина,
од ешка му задрхтала рука,
па испусти чашу на синују,
а плесну се руком по кољену,
под кољеном скерлет-чоха пуче
и бијела кожа на кољену;
на руци му три златна прстена,
та сва три му цркла на прстима.
Чупић Стојан грозне сузе проли:
„Слуге моје, брже коње ваше.“
А он скочи, припаса оружје,
собом Стојан до мркова дође.
'Вако Чупић рече са мркова:
„Браћо моја, Вујица и Јанко,
будите ми данас у невољи,
да идемо дочекати Турке!“

20. Обој **кружиће** испред уметничких одлика и тумачења које се односе на народну песму *Бој на Салашу*.

- ☐ Песма је испевана у симетричном лирском десетерцу са укрштеном римом.
- ☐ Приповедање је у трећем лицу, а догађаји су приказани хронолошки и ретроспективно.
- ☐ Стереотипни (устаљени) почетак *вино љију* може се наћи и у другим народним епским песмама.
- ☐ Војводе одлучно крећу у бој након што им је слуга у име *сиројџиње раје* упутио оштре речи прекора.
- ☐ Реакција Стојана Чупића на слугине речи наглашена је алегоријском сликом.
- ☐ Одсуство сталних епитета у овој песми појачава слику о надмоћи турске војске.

ПРАЗНА СТРАНА

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ
ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

ПРИМЕРАК ЗА ШКОЛУ

ЗАЛЕПИТИ ИДЕНТИФИКАЦИОНУ
НАЛЕПНИЦУ

ЗАВРШНИ ИСПИТ НА КРАЈУ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

ТЕСТ

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ОБРАЗАЦ

ИМЕ, ИМЕ ЈЕДНОГ РОДИТЕЉА/ДРУГОГ ЗАКОНСКОГ ЗАСТУПНИКА, ПРЕЗИМЕ УЧЕНИКА

ИДЕНТИФИКАЦИОНИ БРОЈ УЧЕНИКА

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ОСНОВНА ШКОЛА _____

МЕСТО _____

ОПШТИНА _____

ПОТПИС ДЕЖУРНОГ НАСТАВНИКА